

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Жешувський університет (Польща)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

Матеріали

II міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

11 квітня 2017 року

**Харків
ХНПУ
2017**

Добираються такі завдання, щоб у них були елементи дослідження і передбачалися ті форми мислинневої діяльності, якими учень ще не оволодів, але зробити це під керівництвом учителя.

Часто для цього вчителі виготовляють картки із завданнями, що розраховані на окремих учнів або їх групи. Як правило, кожне таке завдання містить різну за складністю інформацію чи додаткові вказівки. Це може бути зразок виконання всієї вправи або лише її певної частини, конкретизація у вигляді малюнка, таблиці, схеми, креслення, навідне питання, теоретична довідка, пропозиція вибрати з поданих розв'язків найраціональніше тощо. Додаткові вказівки потрібні передусім слабшим учням, для сильніших – складніші вимоги: додаткові запитання чи вправи.

Спираючись на власний педагогічний досвід та на знання індивідуальних особливостей учнів початкових класів для успішного здійснення диференційованого навчання школярів, нам потрібно дотримуватись таких умов: знати індивідуальні особливості учнів та постійно вести за ними психолого-педагогічні спостереження; уміти аналізувати навчальний матеріал, виявляти можливі труднощі, з якими зустрічаються різні групи учнів; застосовувати диференціацію систематично, бажано на кожному уроці; довільно об'єднувати учнів у групи, ураховуючи їхні можливості та бажання; добирати завдання для сильніших учнів, поступово їх ускладнюючи, та зменшувати міру допомоги для слабших учнів; постійно супроводжувати контроль якості знань, умінь та навичок за допомогою різних видів перевірок; поєднувати групову, парну та індивідуальну форми роботи; використовувати міри заохочення, мотивації навчальної діяльності; дотримуватися педагогічного такту.

Список використаних джерел

1. Логачевська С. П. Диференціація у звичайному класі / С. П. Логачевська; за ред. О. Савченко – Донецьк, 1998. – 335 с.
2. Малафіїк І. В. Дидактика / І. В. Малафіїк. – К. : «Кондор», 2005. – 397 с.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: [підручник для студентів педагогічних факультетів] / О. Я. Савченко. – К. : Абрис, 1997. – 416 с.
4. Шулдик В. І. Педагогічний аспект диференційованого підходу до учнів у навчальному процесі : [навч.- метод. посібник] / В. І. Шулик. – К. : Ін-т змісту і методів навчання, 1997. – 51 с.

УДК 373.31.001.36

СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ПРИЙОМУ ПОРІВНЯННЯ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Н. М. Смолянюк, м. Харків

Автором розкрито суть прийому порівняння з психолого-педагогічної точки зору. Визначено його значення в навчальному процесі молодших школярів. Наведено результати досліджень та спостережень з даної проблеми учених ХХ століття. Відмічено труднощі, що виникають в учнів початкової школи у процесі порівняння. Окреслено ряд умінь, які формує даний прийом у дітей. Описано систему навчання порівнянню, що містить п'ять етапів.

Ключові слова: прийом порівняння, зіставлення, молодші школярі.

This article reveals the essence of the method of comparison from psychological-pedagogical point of view. The importance of this method in younger schoolchildren's learning process has been determined. The results of the studies and observations, carried out on the investigated problem by the scientists of the 20th century, have been revealed. The difficulties, which younger schoolchildren had in the process of making comparison, have been marked. The skills, which the method of comparison forms in learning process, have been outlined. Five-stage system of training to make comparison has been described.

Key words: *method of comparison, matching, younger schoolchildren.*

Одним із структурних компонентів засвоєння знань є етап усвідомлення навчального матеріалу, який вивчається. Це центральна ланка засвоєння, яка вимагає певних дій: аналізу, синтезу, визначення головного, порівняння, зіставлення, абстрагування, конкретизації, аргументації, доказу та узагальнення.

У педагогіці порівняння – це визначається як розумова операція, що полягає у зіставленні пізнаваних об'єктів з метою виявлення подібності та відмінності між ними.[2]

У психології порівняння розглядається як конкретна форма взаємозв'язку синтезу та аналізу, за допомогою яких здійснюється емпіричне спілкування і класифікація явищ [4].

Порівняння у навчанні – поширений дидактичний прийом, за допомогою якого встановлюються риси подібності та відмінності між певними предметами і явищами.

Ще К. Ушинський зазначав, що у дидактиці порівняння повинно бути основним прийомом. Він наголошував, для того, щоб будь-який предмет був зрозумілий, потрібно відрізнати його від найподібніших предметів та знаходити спільне з несхожими предметами, тільки тоді можна з'ясувати для себе всі суттєві ознаки, а це значить зрозуміти предмет [6].

Порівняння допомагає поглиблювати і уточнювати матеріал, що вивчається, «відкривати» в ньому нові ознаки. Цьому прийому потрібно навчати цілеспрямовано, систематично, поглиблюючи і вдосконалюючи це вміння по мірі того, як поглиблюється і вдосконалюється розумовий розвиток дитини. Використання порівняння при засвоєнні змісту навчального матеріалу сприяє тому, що цей зміст засвоюється свідомо, а не формально.

Стихійно починають використовувати елементи порівняння вже старші дошкільнята, але вони ще не в змозі виконати послідовне та повне порівняння. Приходячи до школи, діти нерозуміють, що означає «порівняти». Тому завдання вчителя початкових класів – навчити молодших школярів цьому прийому, враховуючи те, що на початку молодшого шкільного віку психічний розвиток дитини досягає досить високого рівня і це найсензитивніший період для формування логічного мислення.

Для того, щоб діти у школі навчились порівнювати матеріал, що вивчається, необхідно в першу чергу, щоб сам учитель широко використовував порівняння у своїй роботі.

Якщо навчити дітей прийому порівняння в початковій школі, то це полегшить процес засвоєння дітьми знань, умінь і навичок у середній ланці школи. Так, учні другого класу можуть порівнювати предмети лише за однією суттєвою ознакою,

тоді, коли учні третього класу вже можуть порівняти предмети за двома ознаками одночасно. Спираючись на свій власний досвід, діти з часом використовують все більше і більше ознак предмету для порівняння. Також молодшим школярам властиво, порівнюючи предмети між собою, визначати швидше їх відмінність [1].

На думку І. Соловйова, визначення першокласниками саме відмінностей між предметами сприяє більш активній мобілізації їх пізнання. З часом ця особливість зникає і діти спираються на загальні ознаки, порівнюючи предмети [5]. Так, дослідження О. Смирнова ще у ХХ столітті довели, що засвоєний матеріал у процесі порівняння згадується легше та швидше і в більш повному об'ємі, ніж матеріал, який при вивченні не порівнювався і не зіставлявся [4].

С. Бондаренко визначено, що процес порівняння формує ряд умінь: поступово долати односторонній характер порівняння; виявляти різні ознаки, матеріалу, що вивчається, розділяти їх на суттєві та не суттєві (це дуже важко вдається молодшим школярам, зважаючи на їх недостатній життєвий досвід); помічати все більш віддалені ознаки схожості і все більш витончені деталі; не лише встановлювати подібність та відмінність, але і визначати їх причину [1].

Так свого часу М. Поспелов окреслив систему навчання порівнянню, що включає п'ять етапів (див. табл.). Це тривалий процес, але дає плідні результати [3].

Таблиця

Етапи навчання порівнянню

Етапи	Діяльність учителя	Діяльність учнів
I	Конкретизує основну мету та завдання порівняння	усвідомлення сенсу порівняння: вчать пояснювати саме поняття «порівняння» і розуміють, що для правильного порівняння потрібно виокремити суттєві ознаки
II	Знайомить дітей з різними видами відношень між об'єктами, що порівнюються	з'ясовують, чи можна порівнювати ці два об'єкти і що є основою для порівняння. Аналізують перший об'єкт та формулюють його ознаки. Аналізують другий об'єкт та і також формулюють його ознаки. Знаходять подібне та відмінне. Установлюють залежності. Формулюють висновок
III	Сприяє самостійній реалізації системи дій, відбирає навчальний матеріал	реалізують усю систему дій самостійно, у відповідності до засвоєних правил, на різному матеріалі
IV	Спостерігає, визначає ступінь реалізованості поставлених завдань	удосконалюють порівняння і переносять уміння порівнювати на різні навчальні предмети
V	Сприяє школярам у пошуку власних найдосконаліших способів порівняння	не просто застосовують засвоєні способи порівняння, а й намагаються знайти свої, більш досконалі

Отже, як наслідок, систематичне навчання прийому порівняння молодших школярів сприятиме успішному навчанню, розумінню навчального матеріалу та свідомому його засвоєнню; а також навчить учнів початкових класів: виділяти ознаки об'єкта на підставі зіставлення його з іншим об'єктом; визначати спільні та відмінні ознаки; відокремлювати важливі та неважливі ознаки.

Список використаних джерел

1. Бондаренко С. М. Учите детей сравнивать / С. М. Бондаренко // Педагогика и психология. – 1981. – № 9. – 96 с.
2. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посібник / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – 2-е вид. – Харків: «ОВС», 2002. – 400 с.
3. Поспелов Н. Н. Пути обучения операции сравнения / Н. Н. Поспелов // М. : Советская педагогика, 1979. – № 3. – С. 101-103.
4. Смирнов А. А. Проблемы психологии памяти / А. А. Смирнов. – М. : Просвещение, 1966. – 423 с.
5. Соловьев И. М. Психология познавательной деятельности нормальных и аномальных детей. Сравнение и познание отношений предметов / И. М. Соловьев. – М. : Просвещение, 1966. – 224 с.
6. Ушинский К. Д. Собрание сочинений / К. Д. Ушинский. – М. : Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1952. – Т. 11. – 728 с.

УДК 37.014.5: 37.014.3

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ У ЗАРУБІЖНІЙ ТА ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

А. С. Ткачов, м. Харків

У публікації визначено, що Д. Мертенс уперше висловив ідею про необхідність виокремлення ключових компетенцій та в своїй доповіді навів першу їх класифікацію. Також на основі аналізу сучасної наукової літератури встановлено, що вченими пропонуються різні класифікації ключових компетенцій. У публікації сформульовано авторські висновки щодо визначення структури та змісту цих компетенцій.

Ключові слова: ключові компетенції, вітчизняні науковці, зарубіжні вчені, науковий підхід, класифікація.

It has been revealed in the article that J. Mertens firstly expressed the idea of need for determination of key competencies and presented the first classification of them in his report. Based on the analysis of contemporary scientific literature, it has been determined that scientists give various classifications for key competencies. The article presents the author's own conclusions as for the structure and content of these competencies.

Key words: key competencies, Ukrainian scientists, foreign scientists, scientific approach, classification.

В умовах реформування системи шкільної освіти в Україні та інших країнах на засадах компетентнісного підходу значно загострюється проблема визначення ключових компетенцій, які мають бути засвоєні випускниками загальноосвітніх навчальних закладів. Для успішного впровадження цього підходу в освітню практику необхідно забезпечити упорядкування вітчизняними вченими відповідної